

บทที่ 4

การส่งเสริมและการจัดการกลุ่ม

โดย

สุวัฒน์ จิตต์ปราชญ์ชัย ปัญญา มุลคำ และสถาพร แสนสุทธีวิจิตร

การดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมและการจัดการกลุ่มนั้น โครงการวิจัยการเผยแพร่เทคโนโลยีการผลิตไก่พื้นเมืองและลูกผสมมีแนวคิดต่าง ๆ ดังนี้คือ

แนวคิดในการดำเนินงานเกี่ยวกับกลุ่มเลี้ยงไก่ของโครงการฯ ได้ยึดหลักดังต่อไปนี้ คือ

1. การจัดตั้งกลุ่มต้องคำนึงถึงความเหนียวแน่น และประสิทธิภาพของกลุ่มเป็นหลัก โดย
 - กลุ่มจะต้องเกิดจากความต้องการและสมัครใจของเกษตรกร
 - มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนร่วมกันของสมาชิก
 - มีความสัมพันธ์และร่วมมือกันอย่างดีในหมู่สมาชิก
 - กลุ่มจะต้องกำหนดหน้าที่ให้สมาชิกรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน เห็นแก่ประโยชน์ของกลุ่มมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว
 - กลุ่มต้องมีระเบียบวินัยอยู่ร่วมกันอย่างมีกฎเกณฑ์
2. ส่วนราชการและองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต้องมีการประสานงานร่วมมือกันดำเนินการอย่างดี เข้าใจปรัชญาและหลักการดำเนินงานเพื่อพัฒนากลุ่มให้เจริญก้าวหน้ามากกว่า เพื่อหวังประโยชน์ของหน่วยงาน โดย
 - วางรากฐานการพัฒนาการกลุ่มด้วยการยึดหลักความต้องการ และการมีส่วนร่วมของสมาชิก โดยผ่านขั้นตอนของกลุ่ม เห็นความสำคัญของพลังกลุ่ม เพื่อเปิดโอกาสและฝึกหัดการทำงานของกลุ่มเอง
 - มีเป้าหมายให้สมาชิกและกลุ่มสามารถพึ่งพาตนเอง มีความคิดริเริ่มในการปฏิบัติงาน และวัดผลด้วยตนเองได้ โดยส่วนราชการและองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือแนะนำด้านวิชาการเท่านั้น
3. ส่วนราชการต้องผสมผสานแผนการดำเนินการฝึกอบรม และการให้ความรู้แก่กลุ่มเป็นระยะ ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของสมาชิกและกลุ่มให้สูงขึ้น
4. ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้คำแนะนำที่ทันต่อเหตุการณ์ และใช้เป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาและพัฒนาให้กลุ่มมีความเข้มแข็งเจริญก้าวหน้าต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทีม กลุ่มมีขั้นตอนของการพัฒนาทีม 4 ขั้นตอนดังนี้ คือ

1. ขั้นของการสร้างทีม (forming stage)

เป็นขั้นแรกของการเริ่มต้นของทีม โดยที่เมื่อบุคคลมารวมกันเป็นทีมและมีการกำหนดขอบเขต แนวทางในการปฏิบัติงาน รวมทั้งการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับและกำหนดพฤติกรรมให้กับสมาชิกของทีมแล้ว ทีมจะเริ่มดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ในขั้นนี้เองจะพบว่าสมาชิกของทีมทุกคนตั้งใจที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ สมาชิกจะปฏิบัติงานตามกฎระเบียบข้อบังคับของทีมได้อย่างเคร่งครัด เชื่อฟังและนับถือผู้นำของทีมซึ่งไม่รู้ว่ผู้นำจะมีความคิดเห็นอย่างไร สมาชิกจะคล้อยตามโดยจะยึดถือผู้นำเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติตน ผู้นำจึงเป็นเสมือนผู้ชี้แนวทาง ผู้นำและควบคุมการทำงานของสมาชิก และลักษณะที่จะพบอีกประการหนึ่งในขั้นแรกนี้ คือการที่สมาชิกตั้งใจปฏิบัติงานโดยถือว่า วัตถุประสงค์ของทีมเป็นเสมือนวัตถุประสงค์ของสมาชิกและสมาชิกเป็นส่วนหนึ่งของทีม ดังนั้น การที่สมาชิกได้ปฏิบัติงานเพื่อให้ทีมประสบความสำเร็จถือเสมือนว่าสมาชิกประสบความสำเร็จด้วย

2. ขั้นหัวเลี้ยวหัวต่อ (storming stage)

ทีมได้ประสบความสำเร็จในการทำงานมาด้วยดีในขั้นของการสร้างทีมขั้นแรกแล้ว ทีมก็จะพัฒนามาถึงขั้นของหัวเลี้ยวหัวต่อ ซึ่งเป็นธรรมชาติของทีมทุกทีมที่จะต้องผ่านขั้นนี้ เป็นขั้นที่ทีมเริ่มจะมีปัญหาอุปสรรค และมีข้อขัดแย้งต่าง ๆ เกิดขึ้นในทีมมากมาย อาจจะทำให้ได้ว่า ในขั้นนี้เป็นระยะที่ทีมจะเกิดการขัดแย้งกันภายในทีมมากที่สุด จะพบว่าทีมที่อยู่ในขั้นนี้จะอยู่ในลักษณะที่สมาชิกแต่ละคนมีความเห็นไม่ตรงกัน สมาชิกเริ่มคิดว่าทำงานให้ทีมเพื่ออะไร และทีมจะให้อะไรสมาชิกบ้าง เกิดความแตกแยกกันในหมู่สมาชิก สมาชิกมีความคิดเห็นไม่ตรงกับทีม สภาพการณ์เช่นนี้ สมาชิกบางคนอาจจะเริ่มเป็นศัตรูกับทีมและต่อต้านทีม โดยที่สมาชิกจะต่อต้านการที่ทีมมาบังคับหรือควบคุมการปฏิบัติงานของสมาชิก และต่อต้านการงานที่ทีมให้ทำงานมากเกินไป ขั้นนี้จึงเกิดความแตกแยกภายในทีมมากที่สุด

3. ขั้นของการสร้างรูปแบบ ระเบียบ ข้อบังคับ (norming stage)

ทีมเกิดปัญหาและแบ่งแยกในขั้นหัวเลี้ยวหัวต่อ แล้วไม่พัฒนาต่อ ทีมอาจต้องสลายตัวไป เนื่องจากไม่สามารถตกลงกันได้ แต่ถ้าทีมสามารถพัฒนาผ่านขั้นหัวเลี้ยวหัวต่อมาสู่ขั้นของการสร้างรูปแบบ ระเบียบ ข้อบังคับได้ ต้องมีการตกลงกันระหว่างสมาชิก โดยมีการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น ความรู้สึกของสมาชิกในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับทีม อาทิ วัตถุประสงค์ของทีม การดำเนินงาน การควบคุมผู้นำ ความพึงพอใจในสภาพการทำงาน และผลตอบแทนที่

กลุ่มให้กับสมาชิก การที่สมาชิกมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับกลุ่มและการปฏิบัติงานของเหล่าสมาชิกด้วยกันนั้น เป็นการสร้างความเข้าใจต่อกันและกันได้อย่างดี ขอมรับซึ่งกันและกันในข้อตกลงต่าง ๆ นำมาซึ่งการสร้างรูปแบบ ระเบียบ ข้อบังคับ ที่สมาชิกทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติ เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ขั้นของการร่วมมือปฏิบัติงาน (performing stage)

เมื่อสมาชิกแต่ละคนปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เหล่าสมาชิกกำหนดขึ้นเอง จนสามารถแก้ไขปัญหาค้าง ๆ ของกลุ่มและสนองความต้องการของสมาชิกได้แล้ว การรวมตัวกันในขั้นนี้เสมือนการรวมพลังของเหล่าสมาชิกที่รู้บทบาทและหน้าที่ของตนเป็นอย่างดี สมาชิกและกรรมการแต่ละตำแหน่ง แสดงบทบาทตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่มอย่างเต็มความสามารถและพึงพอใจ นำพาให้กลุ่มประสบความสำเร็จอย่างดียิ่ง

ผลการดำเนินงานด้านการส่งเสริมและจัดการกลุ่ม

คณะวิจัยร่วมกับเจ้าหน้าที่ของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดขอนแก่น ได้คัดเลือกกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย 2 หมู่บ้าน ในจังหวัดขอนแก่น คือหมู่บ้านหินตั้งและหนองไผ่ทอง ตำบลชัยสมบูรณ์ กิ่งอำเภอโคกโพธิ์ไชย ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองถูกผสมอยู่เดิม และหมู่บ้านโนนสวรรค์ ตำบลโนนสะอาด อำเภอหนองเรือ เป็นกลุ่มใหม่ที่สนใจเลี้ยง มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านละ 10 รายด้วยกัน ดังรายชื่อต่อไปนี้

บ้านหินตั้ง

1. นายไพรัตน์ แทนสา
2. นายดวงดา ฐานะพิมพ์
3. นายประดิษฐ์ สีสมพาน
4. นายสมบัติ คามตะสีลา
5. นายเสวีชน มุลกระสก
6. นายสมชาย คະแนรพันธุ์
7. นายพรเทพ ชัยวงศา
8. นายสมนึก มณีพันธุ์
9. นายสุที ประโมทัง
10. นางสาวสมัย คามตะสีลา

บ้านโนนสวรรค์

1. นายสงวน จันทะมาน
2. นายสมพงษ์ หาญวงศา
3. นายจงกล ประไพศรีธัญ
4. นายทองสุข สีแดง
5. นายปิยวิทย์ สีชมชื่น
6. นายสุนทร ชิงหนู
7. นายหนู ปัญญาพิมพ์
8. นายคำฮวย คำศรี
9. นางปิยะนุช ลาวินิจ
10. นางบุญถิณี สอเหม

การสำรวจสถานภาพและปัญหาของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการ เพื่อศึกษาถึงข้อมูลบางประการด้านเศรษฐกิจและสังคม สภาพการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ไก่พื้นเมืองลูกผสม และปัญหาต่าง ๆ ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสม เป็นแนวทางในการฝึกอบรมให้ตรงกับความต้องการ และสามารถแก้ไขปัญหาดัง ๆ ของเกษตรกรในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองและลูกผสม ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

ทางโครงการได้ดำเนินการฝึกอบรมเกษตรกรผู้ร่วมโครงการทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในเรื่องการจัดการพ่อ-แม่พันธุ์ การฟักไข่ด้วยเครื่องฟักไข่ การจัดการให้อาหาร โรคและการให้วัคซีน การลงบัญชีและบันทึกของมูลต่าง ๆ ในการเลี้ยงจนสามารถปฏิบัติงานได้ในระดับที่น่าพอใจ และยังได้ให้ความรู้ ความชำนาญเพิ่มเติมในช่วงของการติดตามผลและนิเทศงานอีกด้วย

การดำเนินงานกลุ่มหลังฝึกอบรมได้ยึดแนวความคิดการดำเนินงานกลุ่มและการพัฒนากลุ่มดังต่อไปนี้ คือ ประชุมสมาชิกแต่ละกลุ่ม เพื่อหาข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับชื่อกลุ่ม คณะกรรมการและแนวทางปฏิบัติงานต่าง ๆ ดังนี้

บ้านหินตั้ง ตั้งชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มรวมพลังสร้างสรรค์เลี้ยงไก่ลูกผสมบ้านหินตั้ง-หนองไผ่ทอง” โดยมีรายชื่อและคณะกรรมการที่ได้จากการเลือกตั้ง ดังนี้

1. นายไพรัตน์	แทนสา	ประธาน
2. นายควงดา	ฐานะพิมพ์	รองประธาน
3. นางสาวสมัย	คามตะสีตา	เลขานุการ

4. นายประดิษฐ์	สีสมพาน	เหรียญก
5. นายสมบัติ	คามตะสีดา	กรรมการ
6. นายเสวียน	มูลกระสก	กรรมการ
7. นายสมชาย	คะแนรพันธุ์	กรรมการ
8. นายพรเทพ	ชัยวงศา	กรรมการ
9. นายสมนึก	มณีพันธุ์	กรรมการ
10. นายสุที	ประโมทั้ง	กรรมการ

ประชุมเดือนละ 2 ครั้ง ทุกวันอาทิตย์ที่ 1 และ 3 ของเดือน มีกฎระเบียบและหน้าที่ ที่สมาชิกทุกคนต้องปฏิบัติ คือ นายไพรัตน์ แทนสา เป็นผู้ผลิตลูกไก่ หมุนเวียนขายให้สมาชิกในราคาตัวละ 10 บาท โดยกกให้ก่อนหนึ่งสัปดาห์ เก็บเงินครึ่งหนึ่งก่อน ส่วนที่เหลือชำระให้ครบภายหลังหรือขายไก่ได้ จัดตั้งกองทุนหมุนเวียน เพื่อใช้ในการร่วมกันซื้ออาหารไก่ ยา และวัคซีน ตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ภายในกลุ่ม โดยสมาชิกต้องสะสมคนละ 2,000.- บาท เริ่มสะสมในวันที่ 5 มกราคม 2541 ซึ่งเป็นวันนัดประชุมกลุ่มด้วย

บ้านโนนสวรรค์ ตั้งชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มสามัคคีเลี้ยงไก่พื้นเมืองและลูกผสม ตำบลโนนสะอาด” โดยมีรายชื่อและคณะกรรมการที่ได้จากการเลือกตั้งดังนี้

1. นายสงวน	จันทะมาน	ประธาน
2. นายสมพงษ์	หาญวงศา	รองประธาน
3. นายจงกล	ประโพธิ์รัง	เหรียญก
4. นายทองสุข	สีแดง	เลขานุการ
5. นางบุญถิ่น	สอเหม	จัดหาตลาด
6. นางปิยะนุช	ลาวินิจ	กรรมการ
7. นายปิยวิทย์	สีชมชื่น	กรรมการ
8. นายสุนทร	ชิงหนู	กรรมการ
9. นายหนู	ปัญญาพิมพ์	กรรมการ
10. นายคำฮวย	คำศรี	กรรมการ

ประชุมเดือนละ 2 ครั้ง ทุกวันที่ 15 และ 30 ของเดือน มีกฎระเบียบและหน้าที่ที่สมาชิกทุกคนต้องปฏิบัติ คือ นายจنگกล ประไพรัชัง เป็นผู้ผลิตลูกไก่ หมุนเวียนขายให้สมาชิกตัวละ 10 บาท กกให้ก่อนหนึ่งสัปดาห์ เก็บเงินครึ่งหนึ่ง ส่วนที่เหลือชำระเมื่อขายไก่ได้ จัดตั้งกองทุนหมุนเวียน โดยสมาชิกต้องสะสม คนละ 1,000.- บาท ให้สมาชิกสามารถยืมอาหารไก่ไปเลี้ยงก่อน โดยคิดส่วนกำไรเข้ากลุ่มกระสอบละ 5 บาท

ปัญหาและการแก้ไขปัญหา ซึ่งแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ครั้งแรกกับครั้งหลังของโครงการฯ ในช่วงครั้งแรกของโครงการฯ ทั้ง 2 กลุ่มมีปัญหาที่คล้ายคลึงกัน คือ

1. ขาดเงินทุน
2. อาหารไก่มีราคาสูงขึ้น
3. การผลิตลูกไก่
4. การตลาด
5. การเลี้ยงดู
6. การบริหารกลุ่ม

ปัญหาขาดเงินทุน เกษตรกรมีทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอในการซื้อลูกไก่ อาหารไก่ เสนอแนะให้รวมทุนฝากธนาคารไว้ใช้เป็นกองทุนหมุนเวียนเพื่อให้สมาชิกสามารถเลี้ยงได้อย่างต่อเนื่อง ลดต้นทุนและประหยัดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ได้

ปัญหาอาหารไก่มีราคาสูงขึ้น อันเนื่องมาจากเป็นช่วงที่ประเทศกำลังประสบปัญหาด้านการเงิน เสนอแนะให้รวบรวมทุนกันซื้อในปริมาณมากราคาก็จะถูกลง และลดค่าขนส่ง ตลอดจนได้ให้สูตรการผสมอาหารอย่างประหยัดที่ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้คิดค้นขึ้น

ปัญหาการผลิตลูกไก่ มีอัตราการผลิตไม่สูงเท่าที่ควร ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัจจัยปัญหาหลายประการด้วยกัน คือ ยังไม่ชำนาญในการจัดการเรื่องพ่อ-แม่พันธุ์ การฟักไข่ด้วยเครื่องฟักไข่ และการให้อาหารที่ไม่เพียงพอ ผิดหลักวิชาการที่ให้อาหารอื่นผสม อันมีสาเหตุจากเงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอ

ปัญหาการตลาด เกษตรกรมักถูกกดราคาและขายได้ต่ำกว่าที่ควร เสนอแนะให้สมาชิกช่วยกันหาตลาดรับซื้อและทำการแปรรูป

ปัญหาการเลี้ยงดู เกษตรกรยังเลี้ยงดูไม่ถูกต้องนัก อยากรองและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เป็นเหตุให้ไก่เจริญไม่เต็มที่และตาย เช่น ไม่ตัดปากไก่ ให้อาหารสุกแทนอาหารไก่ ฉีดน้ำไก่ในช่วงอากาศ

ร้อนจัด ไม่ระมัดระวังป้องกันโรคระบาดจากไก่ออกนอก ให้วัคซีนไม่ครบตามกำหนด เมื่อเกิดปัญหาไก่อตายไม่รีบแจ้ง ผู้ได้รับการอบรมไม่ได้เลี้ยงเอง ให้ญาติที่ไม่ผ่านการอบรมเลี้ยงแทน นอกจากนี้ยังมีปัญหาจากกระแสไฟฟ้าขัดข้องทำให้การฟักไข่เกิดความเสียหาย เป็นต้น ซึ่งต้องให้คำแนะนำแก้ไขปัญหาดังกล่าว ระหว่างการติดตามผลและนิเทศงาน

ปัญหาการบริหารกลุ่ม ปัญหาหลักคือไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง เช่น ไม่ประชุมตามกำหนด ไม่ทุ่มเทให้กลุ่มอย่างจริงจัง ไปทำงานอื่นนอกกลุ่ม ไม่สามารถรวมเงินเข้ากองทุน ซึ่งอาจมีปัญหาเงินทุนและไม่ไว้วางใจกัน ไม่อยากเสียเปรียบเพื่อนสมาชิก สมาชิกไม่สามารถควบคุมกรรมการบริหาร เกรงใจ ไม่กล้าออกความคิดเห็น เนื่องจากยังมีระบบเครือญาติและไม่เรียกประชุม

สำหรับปัญหาและการดำเนินงานกลุ่มในช่วงครึ่งหลังของโครงการมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด และเป็นปัจจัยบ่งชี้ถึงความสำเร็จและความล้มเหลวอย่างเด่นชัด กล่าวคือ กลุ่มเกษตรกรบ้านหินตั้งและหนองไผ่ทอง แม้จะไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด เช่น ไม่ประชุมตามที่กำหนด แต่ด้วยเป็นกลุ่มที่มีช่องว่างระหว่างวัยน้อยมาก รวมทั้งมีความไว้วางใจซึ่งกันและกันสามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เคยมีให้ผ่านพ้นไปเป็นที่น่าพอใจ ทั้งนี้กลุ่มสามารถระดมทุนเป็นผลสำเร็จฝากไว้กับธนาคารกสิกรไทย สาขาแก่งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ และสามารถบริหารเงินหมุนเวียนให้สมาชิกสามารถนำอาหารไปเลี้ยงก่อนได้อย่างทั่วถึง เป็นการลดต้นทุนในเรื่องอาหารไก่ได้ การตลาดเริ่มดีขึ้น เนื่องจากมีผู้รับซื้อถึงที่ในราคาที่ยุติธรรม โดยประธานกลุ่มเป็นผู้รวบรวมไก่จากสมาชิก รวมทั้งทางกิ่งอำเภอโคกโพธิ์ไชยได้ถือเป็นนโยบายของกิ่งอำเภอในการขยายการเลี้ยงไปยังทุกตำบล และสนับสนุนให้มีการแปรรูปขายเองในลักษณะร้านอาหารริมทาง สมาชิกส่วนใหญ่ยังคงเลี้ยงอย่างต่อเนื่อง มีเพียงบางรายเท่านั้นที่ลดการเลี้ยงไว้ชั่วคราว เนื่องจากติดภาระกิจด้านอื่น แต่ก็ให้ญาติเลี้ยงต่อ รวมทั้งมีผู้สนใจเลี้ยงใหม่อีกรวมแล้วเป็น 12 ราย ซึ่งจำเป็นต้องให้การฝึกอบรมการเลี้ยงสำหรับผู้ที่ยังไม่เคยเลี้ยงต่อไป นับว่ากลุ่มบ้านหินตั้งประสบความสำเร็จพอสมควร ซึ่งผิดกับกลุ่มบ้านโนนสวรรค์ ที่เริ่มช่วงแรกของโครงการมีแนวโน้มว่าจะสามารถดำเนินการไปได้ดีอย่างคึกคัก สืบเนื่องจากเกษตรกรผู้รับผิดชอบในการดูแลพ่อ-แม่พันธุ์ การฟักไข่ และการแจกจ่ายลูกไก่ไปยังสมาชิกนั้น ได้รับรางวัลชนะเลิศในการประกวดฟาร์มสาธิตสัตว์ปีกระดับจังหวัด ประจำปี พ.ศ.2541 ของจังหวัดขอนแก่น แต่เป็นที่น่าเสียดายที่กลุ่มต้องสลายไปโดยไม่สามารถผ่านขั้นหัวเลี้ยวหัวต่อไปได้ เพราะมีปัญหาารุมเร้าเข้ากลุ่มอย่างมากมา อาทิเช่น ช่องว่างระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มที่ไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา เนื่องจากมิได้ประชุมตามที่กำหนดไว้ คณะกรรมการไม่ได้แสดงบทบาทสมกับตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม ซึ่งได้รับการแต่งตั้งด้วยความเกรงใจ และขาดจิตตารมณ์ในการร่วมปฏิบัติงานให้กับกลุ่ม มีความแตกแยกในแนวความคิด จนถึงระดับที่ไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะความไม่โปร่ง

ไว้ในเรื่องของกองทุน และการเอาเปรียบสมาชิกในเรื่องราคาอาหารไก่ และวัสดุอื่น ๆ สังเกตได้จาก การที่สมาชิกได้อาหารไก่ไปเก็บไว้ก่อนที่จะมีการเลี้ยงจริงเท่าจำนวนเงินที่สมาชิกรวมทุนให้กลุ่ม และสาเหตุล่าสุดที่เป็นเหตุให้กลุ่มต้องสลายไปก็คือ กรรมการผู้รับผิดชอบในการผลิตลูกไก่ขุบเล็กกิจกรรม อันเนื่องจากการบริหารการเงินผิดพลาด ขาดเงินทุนหมุนเวียนจนไม่สามารถดำเนินงานต่อไปได้ แต่ทั้งนี้ยังมีสมาชิกทำการเลี้ยงต่ออีก 1 ราย โดยซื้อลูกไก่จากทางโครงการที่ผลิตขึ้นเอง

สรุปและเสนอแนะ

โครงการได้ดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมและจัดการกลุ่มภายใต้แนวคิดที่ว่า การจัดตั้งกลุ่มต้องคำนึงถึงความเหนียวแน่นและประสิทธิภาพของกลุ่มเป็นหลัก ส่วนราชการและองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต้องมีการประสานงานร่วมมือกันดำเนินการอย่างดี เข้าใจปรัชญาและหลักการดำเนินงานเพื่อพัฒนากลุ่มให้เจริญก้าวหน้ามากกว่าเพื่อหวังผลประโยชน์ของหน่วยงาน คณะวิจัยร่วมกับเจ้าหน้าที่ของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดขอนแก่น คัดเลือกกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย 2 หมู่บ้านในจังหวัดขอนแก่น คือ หมู่บ้านหินตั้งและหนองไผ่ทอง ตำบลชัยสมบูรณ์ กิ่งอำเภอโคกโพธิ์ไชย ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมอยู่เดิม และหมู่บ้านโนนสวรรค์ ตำบลโนนสะอาด อำเภอหนองเรือ เป็นกลุ่มใหม่ที่สนใจเลี้ยง มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านละ 10 รายด้วยกัน ซึ่งเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ได้รับการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติด้านการจัดการพ่อแม่พันธุ์ การฟักไข่ด้วยเครื่องฟักไข่ การจัดการให้อาหาร โรคและการให้วัคซีน การลงบัญชีและบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ในการเลี้ยง จนสามารถปฏิบัติงานได้ในระดับที่น่าพอใจ ตลอดจนได้รับความรู้ความชำนาญเพิ่มเติมจากการติดตามผลและนิเทศงานควบคู่กับการพัฒนากลุ่ม เพื่อให้สมาชิกแต่ละคนสามารถเลี้ยงและดำเนินงานกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกลุ่มทั้ง 2 กลุ่ม ในช่วงแรกคล้ายคลึงกันคือ ขาดเงินทุน ราคาอาหารไก่สูงขึ้น ประสิทธิภาพในการผลิตลูกไก่ยังไม่ดีพอ การตลาด การเลี้ยงดู และการบริหารกลุ่ม ซึ่งกลุ่มหมู่บ้านหินตั้งและหนองไผ่ทอง สามารถฟันฝ่าแก้ไขปัญหามาได้สำเร็จ การดำเนินงานกลุ่มอยู่ในขั้นที่น่าพอใจ ส่วนกลุ่มบ้านโนนสวรรค์ต้องเลิกล้มไป เพราะนอกจากไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้เท่าที่ควรแล้ว ยังมีปัญหาอื่น ๆ ที่รุนแรงอีกมากมาย อาทิเช่น คณะกรรมการไม่ได้แสดงบทบาทสมกับตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ไม่ได้ปฏิบัติตามข้อตกลงกลุ่ม สมาชิกไม่มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา เนื่องจากไม่นัดประชุมตาม

กำหนด และสาเหตุใหญ่ที่กลุ่มต้องสลายไปคือ สมาชิกไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความไม่โปร่งใสในเรื่องของกองทุนและราคาอาหารไก่ ตลอดจนการบริหารเงินผิดพลาดของผู้รับผิดชอบในการผลิตลูกไก่ จนไม่สามารถดำเนินการได้ต้องเลิกสัมกิจกรรมของตนเองทั้งหมด และกระทบถึงกลุ่มด้วยที่ไม่มีลูกไก่เลี้ยงอย่างต่อเนื่อง

จะเห็นได้ว่าปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ดังกล่าวส่วนใหญ่เกิดจากตัวเกษตรกรเอง มีอยู่บ้างที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่และคณะวิจัย ซึ่งมีข้อเสนอแนะ เพื่อให้การเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมของเกษตรกร และการดำเนินงานกลุ่มผู้เลี้ยงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้คือ

1. การจัดตั้งกลุ่มควรพิจารณาถึงความพร้อมและเกิดจากความต้องการของเกษตรกรเอง ผู้รับผิดชอบโครงการควรใช้เวลามากพอในการสำรวจศึกษาถึงความพร้อมด้านเศรษฐกิจ และสังคม ทั้งของเกษตรกรและหมู่บ้านด้วยการเข้าไปคลุกคลี สร้างความสัมพันธ์ รู้จักมักคุ้น เสนอแนวคิดวิธีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสม ตลอดจนการดำเนินงานกลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมอย่างมีประสิทธิภาพ กระตุ้นให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันขึ้นโดยธรรมชาติ จะมีความเหนียวแน่น และสามารถดำเนินงานกลุ่มได้ดีกว่ากลุ่มที่จัดตั้งขึ้นโดยขาดการศึกษาพิจารณาอย่างรอบคอบ
2. เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการควรมีเงินทุนหมุนเวียนเพียงพอในการเลี้ยงแต่ละรุ่น ยังเป็น ผู้รับผิดชอบในการผลิตลูกไก่จำหน่ายจ่ายแจกให้กับสมาชิกแล้ว ยังต้องใช้เงินทุนหมุนเวียนสูงมาก เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงคูพ่อ-แม่พันธุ์จำนวนมาก ค่ากระแสไฟฟ้า และอื่น ๆ อีกมากมาย หากเงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอ จะทำให้การจัดการในแต่ละขั้นตอนเสียหายได้
3. การจัดการด้านการผลิตลูกไก่ นอกจากจะต้องใช้เงินทุนค่อนข้างมากแล้ว ผู้ผลิตจำเป็นต้องมีความรู้ความชำนาญในวิชาการด้านนี้ค่อนข้างดี มีเวลาเหลือพอในการดูแลให้อาหาร เก็บไข่ คัดไข่ ฟักไข่ และอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งผิดกับชีวิตความเป็นจริงของเกษตรกรที่มีอาชีพหลัก และอาชีพรองอื่น ๆ อยู่แล้ว การที่จะได้มาซึ่งเกษตรกรที่มีความพร้อมในปัจจุบันต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นค่อนข้างยาก เกษตรกรมักมีจุดอ่อนด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้านด้วยกัน โอกาสล้มเหลวจึงมีมาก เป็นปัญหาที่ควรพิจารณาแก้ไขเป็นพิเศษ เพราะการผลิตลูกไก่เป็นหัวใจของการเลี้ยงและการดำเนินงานกลุ่ม หากการผลิตลูกไก่ล้มเหลว การเลี้ยงไก่ของสมาชิกและการดำเนินงานกลุ่มจะล้มเหลวไปด้วย การแก้ปัญหาในเรื่องนี้มีทางเลือกที่เป็นไปได้หลายทาง ซึ่งอาจจะเลือกทางใดทางหนึ่งหรือหลายทางเลือกควบคู่กันไปก็ได้ คือ

- ค้นหาเกษตรกรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมจริง ๆ ส่งเสริมสนับสนุนให้สามารถผลิตลูกไก่สนองความต้องการของเกษตรกรในระดับหมู่บ้านของตนเองและข้างเคียง
- เสนอแนะและสนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) เป็นผู้ผลิตหรือให้การสนับสนุนเกษตรกร หรือกลุ่มเกษตรกรที่มีศักยภาพในด้านนี้เป็นผู้ผลิตจำหน่ายแจกภายในตำบลของตนเอง
- ให้การสนับสนุนเอกชนที่มีศักยภาพ เป็นผู้ผลิตในวงกว้าง แต่ต้องระมัดระวังวงจรบีบบังคับด้านการตลาด
- ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ ซึ่งมีนักวิชาการ ศักยภาพเหมาะสมกระจายอยู่ทั่วไป เป็นผู้ผลิตให้บริการเกษตรกรทั่วไป

ปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่เป็นสาเหตุทำให้กลุ่มต้องเลิกล้มไปก็คือ ความไม่สันทัดในการบริหารด้านการเงิน การจัดตั้งกองทุน ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบใด ไม่ควรอยู่ในกฎเกณฑ์ที่กลุ่มจะต้องดำเนินงาน ยกเว้นกลุ่มที่มีศักยภาพในการจัดการเรื่องการเงินอย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น ที่ให้ดำเนินไปตามความสามารถของกลุ่มเอง ส่วนกลุ่มที่ยังไม่พร้อม น่าจะสนับสนุนให้มีการรวมกันซื้อ รวมกันควบคุมการขายเฉพาะครั้งเป็นคราวๆ ไป

และประการสุดท้ายที่เกี่ยวเนื่องกับการตลาดนั้น ควรมีการรณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้านผลิตผลของไก่พื้นเมืองลูกผสมสนับสนุนให้เกษตรกรมีโอกาสได้ขายเอง ทั้งไก่มีชีวิต ไก่ชำแหละ แปรรูป จำหน่ายในหลายรูปแบบ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงมากยิ่งขั้น

รูปที่ 4.1 การดูงานของกลุ่มเกษตรกรทั้งสองหมู่บ้านที่จังหวัดมุกดาหาร ฟังการบรรยาย การเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมจากเจ้าของฟาร์ม

รูปที่ 4.2 เกษตรกรกำลังดูคอกเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสม

รูปที่ 4.3 ที่ประชุมกลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสมที่บ้านโนนสวรรค์

รูปที่ 4.4 การประชุมประจำเดือนของกลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสม บ้าน โนนสวรรค์

รูปที่ 4.5 กลุ่มเกษตรกรจากบ้านหินดั่งและหนองไผ่ทองเดินทางไปดูงานการเลี้ยงไก่ของกลุ่มเกษตรกรบ้านโนนสวรรค์

รูปที่ 4.6 เกษตรกรจากบ้านโนนสวรรค์ และบ้านหินดั่งและหนองไผ่ทองร่วมประชุมกัน

รูปที่ 4.7 เกษตรกรจากบ้านหินดั่งและหนองไผ่ทอง คุยงานการประกวัดไถ่พื้นเมือง
ที่อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

รูปที่ 4.8 เกษตรกรจากบ้านโนนสวรรค์ และบ้านหินดั่งและหนองไผ่ทอง คุยงานกลุ่มสตรี
อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น